

МУҲАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

илимий-методикалық журнал № 2

8-МАРТ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҲАЯЛ-ҚЫЗЛАР КҮНИ!

Нөкис - 2020

Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендирув

ISSN 2181-7138

№ 2 2020 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:
А. Тилегенов

Редколлегия аъзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Аманжол АЯПОВ
Өсербай ӨЛЕҰОВ
Байрамбай ӨТЕМУРАТОВ
Қадирбай БЕКТУРДИЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Айдын СУЛТАНОВА
Норбек ТАЙЛАКОВ
Тажибай УТЕБАЕВ
Бекзод ХОДЖАЕВ
Гулрухсор ЭРГАШЕВА

Шөлкемлестириўшилер:
Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириў
Министрлиги, ӨЗПІИИ
Қарақалпақстан филиалы

Өзбекстан Республикасы
Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз хәм
хабар агентлиги тәрепинен 2007-
жылы 5-мартта дизимге алынды
№ОА-044-санлы гуўалық
берилген.

Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көмесі №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uznipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға әсуўан қайтарылмайды, журналда әсрияланған мақалалардан алынған ўзиндилер «Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледі. Мақалада келтирилген мағлұматларға автор әуўапкер.

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲАМ АДЕБИЯТ

Qodirov V.A. Ona tili o'qitishning o'ziga xosligi, ko'zlangan maqsadlar
Дауланова Х. Н., Есбосынова Н.П. Гистологик терминларнинг ўзбек тилига таржима қилишнинг ўзига хослиги

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Ибрагимова С. Фан, таълим ва ишлаб чиқариш интеграцияси - илмий-техник инновацион ривожланишининг асоси сифатида
Куватова Н. Б. Профессионал таълим муассасаларида педагог кадрларнинг методик тайёргарлигини ривожлантириш
Жуманов А.А. Тарбия-баркамол авлодни вояга етказишнинг етакчи воситаси
Нншонова М.Ю. Ўқитувчининг касбий педагогик қобилияти
Пулатова Н.Р. Умумтаълим мактабларини инновацион бошқаришдаги муаммолари
Жуманазарова З.К. Мутахассис модели таълим мақсадларини аниқлашнинг асоси сифатида
Махсудов П.М. Касбий педагогик фаолиятнинг назарий асослари
Қўшбақова Ш.А. Замонавий бўлажак касб таълими ўқитувчисини касбий фаолиятга тайёрлаш масалалари
Имомов М. Касб-хунар коллежлари ўқувчиларида касбий маданиятни шакллантиришда компетенциявий ёндашув моҳияти
Самадова С. С. Талаба ёшларни бағрикенглик руҳида тарбиялашда маънавий-маърифий тадбирлар мазмуни
Сафарова Р.Г. Ўқувчиларда маданий дунёқарашни шакллантириш воситалари
Тожибоева Х.М. Ўқувчиларда “оммавий маданият”га қарши курашчанлик кўникмаларини шакллантиришга оид ёндашувлар ва уларнинг ўқитувчи фаолиятига таъсири
Мамбетова С.М. Ўқувчиларни касб - хунарга ўргатишда психологик омиллар
Ғаффаров Ф.Х. Профессионал таълим жараёнида назария ва амалиёт интеграциясини амалга ошириш муаммолари ҳамда интеграциялашув моделлари
Shomirzayev M. X., Шукүров Н. Х. O'quvchilar faolligini jadallashtirish asosidagi ta'lim texnologiyalari
Давлатова С.Т. Ўзбекистонда фан-техника тараққиёти ва экологик хавфсизлик маданияти
Садикова Ф.М. Компетенцияларни эгаллашда профессионал таълим тизими талабаларининг мустақил ишини ташкил қилишнинг ўзига хос хусусиятлари
Нарзиқулова Ф. Б. Роль профессионального поведения педагога в формировании педагогического имиджа
Чорнев Р. К. Теория и методика профессионального образования на основе практико-ориентированного обучения
Химматалиев Д.О. Профессиональные компетенции - условие подготовки современного специалиста
Исмаилова З.К. Проектно - исследовательская деятельность студентов как фактор формирования профессиональных компетенций у студентов
Содикова З.Ш., Каттаходжаева Д.У., Хужаназарова С.Д., Юсупова М.Т., Абдукадирова Н.Х. Особенности преподавания анатомии для студентов – медиков
Хусанов Н. Б. Формирование информационно-коммуникационные компетенции будущих инженеров
Бегматова Х.А. Использование инновационных методов в образовании
Шарофаддинов Ш. А. Системно-деятельностный подход к управлению инновационной работой педагогов

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Саломова Р.В. Информатика фанини ўқитишда мультимедиа воситаларидан фойдаланиш технологиялари

Sobirov S. T. Axborot kommunikativ texnologiyalar orqali o'quvchilarning ijodiy imkoniyatlarini iyojlantirish

Achilov N.N. Chizmachilikda oddiy qirqimlar bajarish orqali o'quvchilarning fazoviy tasavvurini shakllantirish

Achilov N.N., Ko'kiyev B.B., Bekqulov Q. Sh. Yaqqol tasvirlarni bajarishda AutoCaD dasturidan foydalanib loyihalash

БАСЛАЎЫШ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТЎРБНЯ

Толлибоева У.К. Бошлангич синф ўқиш дарсларида инновацион таълим технологиялари дан фойдаланиш муаммолари

Кулахметова М.П. Бошлангич синфлар меҳнат таълими дарсларида миллий ҳунармандчиликка йўналтириш ишларининг хусусиятлари

Маматқулова Н. Ш. Бошлангич таълим самарадорлигини оширишнинг илмий-педагогик асослари

Атаева Б.А. Бошлангич синф ўқувчиларида математик нутқни ривожлантиришнинг долзарб масалалари

Тошева Н.Т. Бошлангич синф ўқувчиларида билиш фаолиятини шакллантиришнинг ўзига хос хусусиятлари

Xamroyeva N.Sh. PIRLS - бошлангич синф ўқувчиси тафаккурини оширишнинг муҳим омил сифатида

Kenjayeva Yu.M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda psixologiyistik yondashuv

Пардабоев Ж.Э., Утаева Н. Хорижий тажрибалар асосида “Баркамол авлод” болалар мактабларида тўғараклар фаолиятини ташкил этишнинг инновацион технологиялари

Хо'jamiyorov S.Ch. Maktabgacha yoshdagi bolalarda tasviriy faoliyatdagi ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish

Бердалиева Г.А. Мактабгача таълим ташкилотларида болаларни мустақил фикрлашга ўргатишнинг аҳамияти

Умнов Д.Г., Омонбоева М.У. Творческое развитие детей дошкольного возраста

4. R.K. Rajabov, D. G'anixo'jaeva. Tasviriy san'atga oid atama va iboralarning qisqacha izohli lug'ati. Toshkent, 2013.

РЕЗЮМЕ

Maqolada tasviriy san'at darslarida zamonaviy axborot texnologiyalarni qo'llash hamda o'quvchilarda tasviriy san'atga nisbatan mehr hislarini uyg'otish yo'llari yoritilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье «Использование современных информационных технологий в уроках изобразительного искусства» рассматривает о методах использование современных технологий, а также разбудит любовь у учеников к изобразительному искусству.

SUMMARY

In article «Use new information technology in lesson graphic arts» author considers about method use инновационных technology, as well as will wake the love beside pupil to graphic arts.

CHIZMACHILIKDA ODDIY QIRQIMLAR BAJARISH ORQALI O'QUVCHILARNING FAZOVIIY TASAVVURINI SHAKLLANTIRISH

Achilov N.N.

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: kesim, oddiy qirqim turlari, aksonometriya, standart, chizmachilik, grafika.

Ключевые слова: сечение, виды, простого разреза, аксонометрия, стандарт, черчение, графика.

Key words: cutting, simple trim types, axonometry, standard, drawing, graphics.

O'zbekiston Respublikasining 2017-2021-yillarda rivojlantrishning beshta ustuvor yo'nalishida «Harakatlar strategiyasi»da ta'lim va fan sohasini rivojlantrishning uzluksiz ta'lim tizimni yanada takomillashtirish, sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish, mehnat bozorining zamonaviy ehtiyojlarga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlash siyosatini davom ettirish; kelajakda zamonaviy xalqaro standartlarga mos keladigan ziyolilar safini yanada ko'paytirish omillari to'laonli bayon etilgan. Umumiy o'rta ta'lim sifatini tubdan oshirish, yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish, jismonan sog'lom, ruhan va aqlan rivojlangan mustaqil fikrlaydigan, vatanga sodiq, qat'iy hayotiy nuqtayi nazarga ega yoshlarni tarbiyalash, demokratik islohatlarni chuqurlashtirish va fuqoralik jamiyatni rivojlantrish jarayonida ularning ijtimoiy faolligini oshirish kabi masalalar qo'yildi.

Bunday vazifalar umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus va oliy ta'lim bosqichlarida chizmachilik fanini o'qitishda ta'lim sifati hamda samardorligni oshirishga katta e'tibor qaratilishi lozimligni bildiradi. Bu esa o'qituvchi-pedagoglar zimmasidagi ma'suliyatini yanada oshiradi. Dars sifati va samaradorligini oshirishda turli xil yangi pedagogik texnologiyalardan, innovatsion metodlardan foydalanishni talab etadi. Bu esa o'qituvchidan o'z ustida ko'proq mustaqil izlanishlar olib borishni talab qiladi.

Demak, mashg'ulot jarayonini mukammal va o'ylab chiqilgan andoza asosida loyihalashga erishish, ta'lim oluvchilarning nazariy bilimlarini puxta va chuqur o'zlashtirishiga hamda ularga amaliy tajriba va malakalarining hosil bo'lishiga erishish zarur bo'ladi.

Bunda chizmachilik fanidan o'quvchilarning chizma chizish va grafik topshiriqlarni amalga oshirishda oddiy qirqimlar bajarish usuli va mavzusi ularning fazoviy tasavvur savodxonligini oshirishga, o'quvchilar bilim ko'nikma va malakalarni yanada shakillantirishga asos bo'ladi.

Qirqim-bu biror bir detalni bir yoki bir nechta tekisliklar bilan xayolan kesish orqali hosil qilingan tasvir. Bunda kesuvchi tekislik yuzasida hosil bo'lgan tasvir va uning orqa tomonida ko'rinib turgan detal qismlari ham qo'shib chiziladi.

Qirqimlar odatda predmetlarning ichki tuzilishlarini aniqlash uchun qo'llaniladi.

Detalning ichki tuzilishini bitta tekislik orqali ko'rsatish mumkin bo'lsa, bunday qirqim oddiy qirqim hisoblanadi.

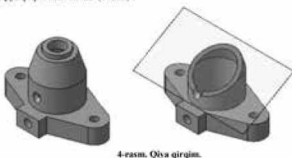
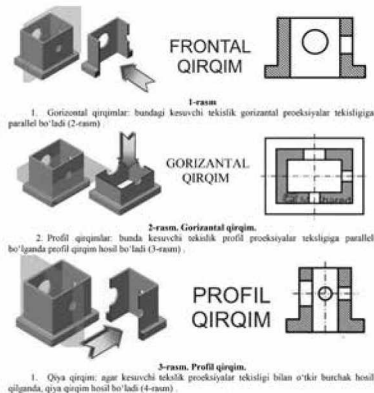
O'quvchilarning oddiy qirqimlarni bajarish bo'yicha savodxonligini takomillashtirishda quyidagi asosiy masalalarga e'tibor berish kerak.

1. Qirqim haqida tushuncha;
2. Oddiy qirqim turlari;
3. Oddiy qirqimning detalni to'laroq tasavvur qilishdagi ahamiyati;
4. O'quvchilarning chizma chizish jarayonida fazoviy tasavvurlarini kengaytirishda oddiy qirqimlar mavzusining ahamiyati.

Chizmadagi tasvirlar detalning tashqi ko'rinishi haqidagina emas, balki uning ichki tuzilishi haqida ham aniq yoki yaqqol tasavvur berishi lozim. Bizga ma'lumki, detalning ichki tuzilish shakllari ko'rinishda shtrix chiziqlar bilan tasvirlash belgilangan.

Chizmalarda aniqroq va tushunarliroq tasvirlarni yaratish uchun qirqim deb ataluvchi shartli tasvirlash usulidan foydalaniladi. Biz oddiy qirqimlar bilan ishlashimizda qirqimning o'zini bilishimiz zarur bo'ladi.

Qirqim o'zi nima?

Qirqim qanday hosil bo'ladi va u qanaqa talablarga javob berishi kerak?

Qirqim bir yoki bir nechta tekislik bilan xayolan qirqilgan buyumning tasvidir.

Qirqim quyidagi tartib bilan hosil qilinadi

Proyeksiyalar tekisligiga parallel bo'lgan kesuvchi tekislik detalning go'yo uning simmetriya tekisligi bo'ylab ikki bo'lakka bo'ladi. Qirqim bajarilayotganda uning turlariga ham alohida e'tibor qaratish lozim. Detalning ko'rinishda qirqim hosil qilish uchun agar kesuvchi tekislik bitta bo'lsa, hosil bo'lgan qirqim oddiy qirqim deb ataladi. Kesuvchi tekislikning proyeksiyalar tekisligiga nisbatan shakliga qarab, qirqimlar quyidagi turlarga bo'linadi.

1. Frontal qirqimlar: bunda kesuvchi tekislik frontal proyeksiyalar tekisligiga parallel bo'ladi (1-rasm).

Oddiy qirqimlar kesimlardan ancha farq qiladi. Shuning uchun ham oddiy qirqimlarning farqini bilishimiz, mulohaza yuritishni o'rgatishimiz zarur.

Chizmalarda qirqimlarning belgilanishi frontal, profil, va gorizontal qirqimlar tegishli ko'rinishlar o'rinda joylashishi mumkin, jumladan frontal qirqim oldidan ko'rinish o'rinda, profil qirqim yonidan ko'rinish, gorizontal qirqim ustidan ko'rinish o'rinda joylashadi.

O'quvchilarning fazoviy tasavvurni va taffakurni yanada oshirishga qobiliyatlarni yanada takomillashtirishga hamda berilgan detal chizmalarni yuqori darajada o'zlashtirilishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Oddiy qirqimlar bilan ishlashda aksonometrik proeksiyalarda qirqimlarni tasvirlash.

Aksonometrik qoidalarga amal qilib aniq bajarilgan detalning ichki shaklini, qirqim qo'llanilmagan bo'lsa o'qish murakkablashadi. Shuning uchun ham, to'g'ri burchakli ko'rinish chizmalardagi o'xshash detalning ichki shaklini aniqlash maqsadida aksonometrik proeksiyada ham qirqim qo'llaniladi. Aksonometriyada ham qirqimlar ko'rinishlardagi kabi frontal, profil va gorizontal qirqimlar tatbiq qilinadi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, bugungi kun o'quvchilarni chizmachilik faniga bo'lgan qiziqishlarini oshirish, ushbu fandan chuqur bilimga ega bo'lishlari uchun oddiy qirqimlar mavzusidan sifatli dars o'tish orqali birmuncha yutuqlarga erishish mumkin. Umuman olganda umumta'lim maktablari mashg'ulotlarida yangicha innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish, dars jarayonida axborot kommunikatsion texnologiyalarni mavzuga tadbiq etgan holda dars o'tish davr talabidir.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. /Rasmiy nashr/ O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. – T.: Adolat, 2017. 112-b.
2. Raxmonov I., Valiyev A.N. Chizmachilik (chizmachilik fanida konstruksiyalash asoslari). -T., Voris-nashriyot, 2012.
3. Valiyev A., Saydaliyev S., Mardov S. "Ko'rinishlar mavzusini o'qitish jarayonida o'quvchilarning fazoviy tasavvurini rivojlantirish "Xalq ta'limi" jurnali, 2013-yil 6- son, 90-bet.
4. Ro'ziyev E.I., Ashirboyev A.O. Muhandislik grafikasini o'qitish metodikasi. – T.: Fan va texnologiya, 2010.

РЕЗЮМЕ

Mazkur maqola umumta'lim maktablarining 9-sinf o'quvchilariga chizmachilik darslarini o'tish jarayonida oddiy qirqimlar bajarish mavzusini yangi innovatsion texnologiyalar asosida o'tish hamda o'quvchilarning fazoviy tasavvurlarini o'stirish bo'yicha yangicha yondashish ko'rsatib berilgan. Maqolada qirqim va uning turlari haqida ma'lumotlar keltirilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматриваются методы проведения уроков черчения для учащихся 9 классов общеобразовательных школ с использованием инновационных технологий по теме: Выполнение простых разрезов, а также показан новый подход к развитию пространственного воображения учащихся. В статье проводится информация о сечении, разрезе и его разновидностях.

SUMMARY

This article points to the 9th form pupils of secondary schools a new approach to completing simple cut-offs in drawing lessons, wish a new approach to the advancement of special imagination of pupils. The article provides information about types of cut and sorts.

Т. Н. Қары Ниязий атындағы Өзбекстан педагогикалық
илим-изертлеў институтының Ж. Орынбаев атындағы
Қарақалпақстан филиалы

**«МУҒАЛЛИМ ХӘМ ҮЗЛИКСИЗ
БИЛИМЛЕНДИРИЎ» №2**

Нөкис — 2020

Басып шығыўға жуўапкер:

А. Тилегенов

Баспаға таярлаған:

А. Тилегенов, Н. Абдукаримов

Оригинал-макеттен басыўға рухсат етилди 22.02.2020. Форматы 60x84^{1/16}.

«Таймс» гарнитурасында офсет усылында басылды.

Шэртли б.т. Нашр. т. Нусқасы 2000. Буйыртпа №

«NISO POLIGRAF» ШК босмахонасида босилди.

Тошкент ш., Ҳ. Бойқаро, 51

«Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириў» илимий-методикалық журналына жазылың!

**2020-жыл ушын
«Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириў»
журналына жазылыў баҳасы төмендегише:**

Индекс: 2092

**Жеке пухара ушын бир жылға 110 000 сум,
алты айға - 55 000 сўм**

Индекс: 2093

**Кәрханалар ушын бир жылға 120 000 сум,
алты айға - 60 000 сўм**

КК филиал УэНИИПН

р/с 20210000800538464001

КК.Отд. «ИПОТЕКА БАНК» г. Нукус

МФО 00621

ИНН: 200362233